

УДК 167/168 **С.І.Вардеванян**, к.філол.н., **М.П.Сарнацький**, к.філос.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ОЦІНЮВАННЯ ВИКЛАДАЧА СТУДЕНТОМ. ЗА І ПРОТИ

Залежність від ринкових факторів, а також зростання чисельності та різноманітності складу студентів зумовили потребу проведення у ВНЗ різноманітних психолого-соціологічних досліджень. Найбільший резонанс традиційно викликає дослідження, метою якого є вивчити ставлення студентів до викладачів. У статті робиться спроба зрозуміти причини появи подібних процедур у вузах.

Зависимость от рыночных факторов, а также рост численности и разнообразия состава студентов обусловили потребность проведение на базе ВНЗ разнообразных психолого-социологических исследований. Наибольший резонанс традиционно вызывает исследование, целью которого есть изучить отношение студентов к преподавателям. В статье делается попытка понять причины появления подобных процедур в вузах.

Dependence on market factors, and also growths of quantity and variety of composition of students stipulated the requirement of leadthrough in higher educational establishments of various psikhologo-sociological researches. Most resonance causes research the purpose of which is to research attitude of students toward professors traditionally. An attempt to understand reasons of appearance of similar procedures in higher educational establishments is done in the article.

Ключові слова: психолого-соціологічні дослідження, вуз, освіта, якості викладача, студент, навчальний процес, професіоналізм викладача.

Протягом 2005-2010 рр. працівниками лабораторії "Інтелект" ЧТЕІ КНТЕУ було проведено ряд психолого-соціологічних досліджень: "Соціологічний портрет студента", "Професійні проблеми інституту" "Викладач очима студента". Закономірним є те, що найбільший резонанс отримало останнє дослідження. З одного боку, отримання зворотного зв'язку є нібито позитивною тенденцією, з іншого, – є зрозумілим, що сам факт можливості оцінювання студентом викладача несе небезпеку руйнування традиційної ієрархійності у відносинах «учителя» і «учня», певної "десакралізації" викладача. Дошукуючись причин появи подібних процедур у вузах загалом і українських вузах зокрема, ми прийшли до наступних висновків.

Навчальний процес у сучасному українському вузі має ряд особливостей, що зумовлені, з одного боку, різкими змінами у всьому світі, які прийнято описувати такими поняттями, як постіндустріалізм, постмодернізм, а, з іншого – специфікою засвоєння цих змін вітчизняною вищою школою. Такі умови сучасного світу, як економічна гнучкість, технологічна складність, можливість глобальної комунікації, моральна та наукова невизначеність, недостатній рівень національної безпеки вплинули як на навчальний процес, так і на характер взаємодії його суб'єктів (викладача і студента).

Західні дослідники (Мак-Івен (1999), Харгрівз (1994)) зазначають, що в сфері освіти постмодерністські ідеї (потенційної смислової безконечності, еклетики, іронії, гри) призводять до появи таких тенденцій:

1. Звільнення освіти від успадкованої від ХІХ ст. масової дисциплінарності.

2. Підвищення гнучкості економічних систем, зміни в галузях культури, технології призвели до глобального поширення централізованого контролю навчальних планів і критеріїв оцінки студента. Викладач, за таких умов, втрачає необхідну йому для професійного зростання незалежність.

3. Дві найважливіші функції знання – дослідження й поширення набутого знання – у результаті розвитку нових наук і технологій (кібернетика, інформатика) піддалися трансформації. Знання продукується і буде продукуватися на продаж; воно споживається і далі споживатиметься для того, щоб уречевлюватися в реальній цінності нового виробництва. Метою є обмін.

Така залежність від ринкових факторів, а також зростання чисельності та різноманітності складу студентів зумовили необхідність ще економнішого розподілу наявних, дуже обмежених ресурсів. Для того, щоб отримати державні асигнування, університети змушені звітувати за свої дії і піддаватися різноманітним процедурам оцінки, таким як численні показники дослідницької діяльності, студентська оцінка викладання й оцінка якості. Ця тенденція проявляється в багатьох країнах світу. Наприклад, з 1992 р. Рада з фінансування вищої освіти Англії відповідає за оцінювання фінансованої нею освіти.

В Україні практика оцінювання студентами викладачів теж знайшла своє застосування, хоча загальноновизнаної і офіційно затвердженої методики ще не запропоновано. Лабораторією профдіагностики нашого ВНЗ протягом 2005-2010 н.р. було створено методику й проведено опитування студентів з метою виявлення їх думки щодо рівня викладання у вузі, емоційного клімату, створеного тут, ставлення викладачів до студентів. Іншими словами, основне завдання полягало у створенні портрету викладача очима студентів.

Потреба дослідження зумовлювалась деіндивідуалізацією процесу навчання.

Збільшення кількості студентів, збільшення частки самостійної роботи, що передбачає Болонська система навчання, зумовлює для викладача зменшення, а то й позбавлення можливості отримування зворотного зв'язку. Викладачеві важко приділити увагу кожному студенту. Сам викладач часто залишається для студента анонімним.

Зворотний зв'язок дає викладачеві змогу:

- ✓ уникнути небажаних для нього станів (емоційного вигорання, симптомами якого є незадоволення собою і роботою, стомлюваність, нервозність);
- ✓ рефлексувати над процесом (наприклад, існує тенденція – старші за віком набагато частіше потрапляють в аутсайтери, ніж молодь);
- ✓ самотворчості (можливість розвитку).

Методика містить запитання, які оцінюють наступні якості викладача:

- ✓ моральні
- ✓ професійні
- ✓ комунікативні.

Основний принцип постановки запитань – оцінювати професійність викладачів, а не їх особистість, за винятком тих особистісних рис, які необхідні для діяльності викладача: доброта, чесність, справедливість, вміння зацікавити, захопленість власним предметом, ерудованість, лідерські, ораторські здібності. Для того, щоб уникнути досвідної стереотипності для студентів подається глосарій. Наприклад, чесність – спрямованість волі до відповідності слова і діла.

Опитування показали, що

1) оцінки студентів залежать від вміння викладача встановлювати рапорт. Рапорт у психології – це результат взаємодії між людьми, що характеризується узгодженістю, симпатією, гармонією у відносинах. Іншими словами, висока оцінка залежить від здатності викладача встановлювати такі відносини, де він "свій". Низька оцінка тоді, коли він "чужий";

2) сприйняття викладача, як "свого" чи "чужого" залежить від віку викладача. В цьому дослідженні використовуватимемо наступні умовні назви для певної вікової категорії викладачів: "молодий" (в соціології – до 30 років, що відповідає періоду соціалізації особистості), "дорослий" (вікова категорія після 30-ти років). Для "молодого" викладача побудувати рапорт легко, він автоматично сприймається студентами як "свій". Для "дорослого" – побудова рапорту вимагає спеціальних зусиль;

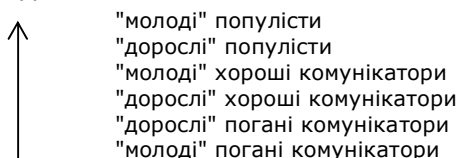
3) якщо "молодий" грає невластиву його віку роль "дорослого" (повчає, наказує, вимагає безапеляційного виконання його вимог), він опиняється в кінці рейтингу;

4) якщо дорослий приймає популістські рішення (мало вимагає, лояльно ставиться до невиконання студентами завдань, завищує результати), то він опиняється на вершині рейтингу, тобто в нехарактерній для "дорослого викладача" позиції.

Таким чином, якщо класифікувати викладачів за їх ставленням до навчального процесу, за вмінням встановлювати рапорт, то матимемо:

- ✓ "прихильники спрощеної комунікації" – популісти,
- ✓ "хороші комунікатори" – ті, хто вміють встановлювати рапорт,
- ✓ "погані комунікатори" – ті, хто не вміють створювати рапорт.

І рейтинг виглядатиме:

Дослідження дає нам можливість:

✓ Для студента – відчуття того, що з ним рахуються, що він є не тільки об'єктом навчального процесу, але і його суб'єктом.

✓ Для викладача – напрямок самовдосконалення.

Підсумовуючи, можна зазначити, що відокремлення викладання від управління, що ми зараз спостерігаємо і в нашій освіті, робить освіту швидше приватним товаром, ніж суспільним благом. Професіоналізм зводиться лише до розв'язання проблем у професійних ситуаціях, викладач втрачає необхідний для нього рівень незалежності.

Українські вузи вслід за іноземними вводять нові чіткіші і контрольованіші схеми оцінювання студентів, а також впроваджують різні процедури оцінювання якості викладання у тому числі й студентами. І викладач опиняється в ролі Аліси Люїса Керола, якій задзеркальний Король порадив: "Когда тебе дурно, всегда ешь занозы. Другого такого средства не сыщешь!". И когда Алиса возразила: "Можо ведь брызнуть холодной водой или дать понюхать нашатырь. Это лучше, чем занозы", Король легко парировал – "Знаю, Знаю! Но я ведь сказал: "Другого такого средства не сыщешь!" Другого, а не лучше!".

Список використаних джерел:

1. Керрол Л. Аліса в Задзеркаллі. Київ: Вид-во: «А-ба-ба-га-ла-ма-га», 2006. – 141 с.
2. Міллікен Дж. Постмодернізм і професіоналізм у вищій освіті. // Вища школа: Науково-практичне видання. – 2005. – № 4. – С. 61–72.
3. Мссеун А. „Power and Politics in Education“, Lectnre Notec (1999).